

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

۱۳۸۰ / ۴ / ۱۰

مرکز اسناد و کتابخانه ملی ایران
تهران

هو العلی العظیم

دانشگاه تهران
دانشکده مدیریت
پایان نامه

جهت اخذ درجه کارشناسی ارشد
رشته مدیریت دولتی (کاربردی)
(گرایش مالی)

011499

موضوع

بررسی پیرامون استقراض و قرضه ملی در پیشبرد اهداف اقتصادی دولت

استاد راهنما

جناب آقای دکتر عباس صدقی

استاد مشاور

جناب آقای دکتر رضا تهرانی

استاد ناظر

جناب آقای دکتر محمدرضا نیکبخت

نگارش و تحقیق از

ابوالفضل بنکدار سخی

بهمن ماه ۱۳۷۸

۵۵۳۴۵
۳۶۴۵۲

این کتاب در فهرست مورخ ۷۸ ر ۱۱ ص ۲۵
ثبت شده است
تیمبر

تقدیم به :

پدری که تلاش روزانه اش را جهت پرورش فرزندان بنا نهاد.
وجودش بی بلا و سایه اش مستدام باد.

به :

مادری که گاهواره را با عشق و محبت به حرکت در آورد و
عاطفه را به من آموخت، امید است مهر و محبت ایشان همواره
شامل حال من باشد.

به :

همسری که الفاظ و کلامش را در جهت آرامش خیال و بهبود
هنجار فرزندان مصروف داشته و سنگینی امور زندگی را با
صبوری تحمل کرد، حضورش با ارزش و مجالستش مغتنم باد.

به :

نور چشمانم که با شناخت تصمیم پدر برای فردای بهتر،
کمبود حضورم را خرده نگرفته اند و ایام را به کامم شاد
نمودند. خدا یارشان و توفیق روزافزون همراهشان باد.

تقدیر و تشکر

بعد از حمد و ستایش خداوند بی نیاز و مهربان و...

وظیفه خود می دانم از زحمات بیدریغ استاد عزیز و گرامی جناب آقای دکتر عباس صدقی که همواره مشوق اینجانب در جهت کسب علم و معرفت بوده اند و از راهنمایی های ارزنده ایشان بهره جسته ام، تشکر و قدردانی نمایم، همچنین از اساتید محترم جناب آقای دکتر رضا تهرانی به عنوان مشیر و مشاور و جناب آقای دکتر محمد رضانی بخت بعنوان ناظر تشکر و سپاسگزاری نمایم.

فهرست مطالب

<u>صفحه</u>	<u>عنوان</u>
۱	مقدمه
۳	فصل اول : طرح تحقیق
۴	انتخاب موضوع و اهمیت آن
۵	بیان مسئله
۱۱	مسائل تحقیق
۱۱	روش تحقیق
۱۲	محدوده و قلمرو تحقیق
۱۲	قلمرو موضوعی
۱۲	قلمرو زبانی
۱۲	قلمرو مکانی
۱۳	تعریف واژگان
۱۷	فصل دوم : ادبیات و سوابق تحقیق
۱۸	بخش اول : سیر مختصری در قرضه ملی
۱۹	سیر مختصری در قرضه ملی در گذشته
۲۰	خلاصه ای از عقاید دانشمندان اقتصادی پیرامون قرضه ملی

۲۴	بخش دوم : تاریخچه اوراق قرضه در ایران و سیر آن
۲۵	اوراق قرضه در ایران و سیر آن
۵۶	وضعیت اوراق قرضه در سال های اخیر
۶۴	بخش سوم : انتشار اوراق قرضه و اثرات آن
۶۵	انتشار اوراق قرضه و اثرات آن
۶۸	اثر اوراق قرضه بر سیاست مالی
۷۰	اثر اوراق قرضه بر سیاست پولی
۷۳	نتایج اجتماعی انتشار و فروش اوراق قرضه
۷۶	بخش چهارم : انواع اوراق قرضه و فواید آن
۷۷	انواع اوراق قرضه :
۷۷	از نظر سر رسید :
۷۷	اوراق قرضه کوتاه مدت
۷۷	اوراق قرضه میان مدت
۷۸	اوراق قرضه بلند مدت
۷۸	Term Bonds
۷۸	Serial Bonds
۷۸	خصوصیت Call Feature
۷۸	(Callable)
۷۸	(noncallable)
۷۸	(Deffered Call Feature)

۷۹	تعریف Call permium یا صرف باخرید
۷۹	Sinking Funds یا وجوه استهلاکی یا وجه کنار گذاشته
۷۹	اوراق قرضه‌ای که برای آن‌ها ...
۷۹	اوراقی که اصل مبلغ به طور یکجا ...
۸۰	وثیقه یا Collateral
۸۰	Senior Bonds
۸۰	Junior Bonds
۸۰	اوراق موجود در بازار سرمایه :
۸۰	اوراق قرضه داخلی
۸۰	اوراق قرضه خارجی
۸۱	اوراق قرضه اروپایی
۸۲	نحوه پذیره نویسی، نحوه عرضه به بازار و ابعاد بازار :
۸۳	Private Placement
۸۳	Public Bonds Issues
۸۳	اوراق قرضه از نظر سازمان صادر کننده :
۸۳	اوراق قرضه صادره خزانه دولت ها
۸۳	اوراق قرضه مؤسسات وابسته به دولت
۸۳	اوراق قرضه صادره شهرداری ها
۸۴	اوراق قرضه کمپانی ها
۸۴	اوراق قرضه صادره مؤسسات غیر انتفاعی

۸۴	اوراق قرضه صادره ساز مان ها مؤسسات مالی بین المللی
۸۴	الف : اوراق قرضه وابسته به دولت
۸۵	اوراق خزانه
۸۵	اسناد خزانه
۸۵	اوراق قرضه دولتی (اوراق قرضه خزانه)
۸۶	ب : اوراق قرضه شهرداری ها
۸۶	اوراق قرضه عمومی
۸۷	اوراق قرضه طرح های توسعه و انواع آن
۸۸	ج : اوراق قرضه شرکت ها
۸۹	اوراق قرضه عام یا تضمین نشده (بدون وثیقه)
۸۹	اوراق قرضه رهنی
۹۰	اوراق قرضه تضمینی
۹۰	اوراق قرضه درآمدی
۹۱	اوراق قرضه بنجل یا پست
۹۲	اوراق قرضه با بهره مواج یا شناور
۹۴	اوراق قرضه بدون بهره یا فاقد کوپن (با کوپن صفر درصد)
۹۵	اوراق قرضه با نام یا ثبت شده
۹۵	اوراق قرضه بی نام یا ثبت نشده (در وجه حامل)
۹۶	اوراق قرضه قابل تبدیل
۹۷	اوراق قرضه با اختیار خرید سهام عادی

۹۹	اوراق قرضه چند مرحله ای
۹۹	اوراق قرضه سری
۱۰۰	اوراق قرضه پولی، اوراق قرضه ارزی
۱۰۰	اوراق قرضه استردادای
۱۰۱	اوراق قرضه بول داگ
۱۰۱	سند قرضه دائمی
۱۰۱	اوراق قرضه پیمان شکن
۱۰۱	اوراق قرضه رضایتی
۱۰۲	اوراق قرضه تمدید شده
۱۰۲	اوراق قرضه تنزیلی دسته اول
۱۰۲	اوراق قرضه جایزه دار
۱۰۲	اوراق قرضه لیره ای
۱۰۳	اوراق قرضه قابل توارث
۱۰۳	اوراق قرضه منتشر شده در خارج
۱۰۳	اوراق قرضه مرغوب
۱۰۳	اوراق قرضه کارتر
۱۰۴	روش های ترغیب مردم به خرید اوراق قرضه
۱۰۵	بررسی امکانات و فواید سرمایه گذاری در اوراق قرضه

فصل سوم : اوراق مشارکت و بررسی طرح ها و

تحلیل آن ها

- ۱۱۰
- ۱۱۱ اوراق مشارکت
- ۱۱۳ تعریف اوراق مشارکت
- ۱۱۳ وجوه مشابهت و افتراق مشارکت و اوراق قرضه
- ۱۱۴ اوراق مشارکت طرح های تولیدی (شرکت ها)
- ۱۱۷ سابقه استفاده از اوراق مشارکت در ایران
- ۱۱۸ اوراق مشارکت طرح نواب
- اوراق مشارکت طرح شهر سالم (شهر ری) و بازسازی
- ۱۲۰ حرم حضرت عبدالعظیم (ع)
- ۱۲۳ اوراق مشارکت طرح های بیمارستانی
- ۱۲۶ اوراق مشارکت ثامن
- ۱۲۸ اوراق مشارکت طرح تولید چادر مشکی (کرپ ناز)
- ۱۲۹ طرح اوراق مشارکت شهرهای جدید، پرند، اندیشه، و هشتگرد
- ۱۳۱ اوراق مشارکت تحت تولید پیکان جدید
- ۱۳۲ طرح های فعالی که برای اخذ مجوز اقدامات لازم را انجام داده اند.
- ۱۳۳ - طرح گروه تولیدی مهرام
- ۱۳۳ - شرکت توسعه نیشکر و صنایع جانبی آن
- ۱۳۳ - طرح اوراق مشارکت منطقه ویژه اقتصادی سیرجان

۱۳۴	- طرح های اوراق مشارکت بیمارستانی و دانشگاهی مرحله دوم
۱۳۴	- طرح اوراق مشارکت مهتاب خراسان
۱۳۴	- طرح اوراق مشارکت ارائه شده از طرف شرکت فروسیلیس ایران
	عملکرد اوراق مشارکت برحسب (عمومی و خصوصی) وضعیت مالکیت
۱۳۵	سازمان منتشر کننده اوراق
۱۳۶	طرح های پذیرفته شده برای انتشار اوراق مشارکت و ...
۱۳۶	طرح های غیر فعال جهت انتشار اوراق مشارکت
۱۳۷	وضعیت تقاضای غیرفعال اوراق مشارکت
۱۳۷	طرح هایی که از اعتبارات ملی استفاده کرده اند
۱۳۸	جدول طرح های عمرانی به تفکیک دستگاه اجرایی سال ۷۵
۱۳۹	نمودار اعتبار طرح های عمرانی ملی
۱۴۰	جدول پروژه های عقب تر از زمان بندی به تفکیک ...
۱۴۱	نمودار درصد پروژه های عقب تر از زمان بندی
	جدول چگونگی پیشرفت عملیات اجرایی طرح های عمرانی
۱۴۲	و صنعتی کشور
۱۴۳	فصل چهارم : نتیجه گیری و پیشنهادات
۱۴۴	نتیجه گیری
۱۴۹	پیشنهادات
۱۵۴	منابع و مأخذ
۱۶۰	ضمائم

مقدمه :

پس از بحران بزرگ اقتصادی ۱۹۲۹-۳۳ در غرب، کشورهای توسعه یافته استفاده از قرضه دولتی را مورد توجه قرار دادند. کشورهای در حال توسعه نیز پس از جنگ دوم جهانی به جستجوی منابع جدید درآمدند، و استفاده از کلیه امکانات مالی داخلی و خارجی برای تحقق برنامه های عمرانی پرداختند. منابع داخلی به جز افزایش مالیات ها، شامل تقویت و بهبود سیستم های مالیاتی و غیر مالیاتی مثل دریافت های حاصله از انتشار و فروش اوراق قرضه می شد. بدین ترتیب یکی از مشکلات کشورهای در حال توسعه که کمبود درآمدهای عمومی جهت اجرای برنامه های ضروری اقتصادی و عمرانی و اجتماعی بود، حل گردید و امکان اجرای برنامه های مزبور تقویت می شد.

هدف از انتشار و فروش قرضه دولتی در ابتدا صرفاً "ترمیم و تهیه عواید موقت و یا تأمین هزینه های فوق العاده دولتی کشورهای توسعه یافته بود تا این که وقتی وضع به حالت طبیعی برگشت و افزایش لازم در هزینه ها حاصل شد، تسویه گردد. لیکن بعداً همه دولت ها به این فکر افتادند که این وسیله را در زمان های عادی نیز مورد استفاده قرار دهند، لذا از این پس قرضه دولتی به عنوان یکی از ابزارهای افزایش منابع مالی به شمار آمد.

به طور کلی تا قبل از قرن بیستم نظر اکثریت دانشمندان اقتصادی مخالف استفاده دولت ها از قرضه ملی بوده ولی نظریات دانشمندان اقتصادی از اوائل قرن بیستم مخصوصاً پس از جنگ بین الملل اول و بحران بزرگ اقتصادی دنیا دستخوش تحولی عظیم شد.

نظریات جان مینارد کینز، اقتصاد دان انگلیسی، نقش اساسی در این تحول داشت. نامبرده با توجیه استفاده از قرضه ملی با بهره کم به منظور ازدیاد هزینه های عمومی و ایجاد قدرت خرید در اجتماع در دوره های کساد و بحران، موفقیت های درخشانی به نفع اقتصاد معاصر تحصیل نمود.

اما بازار سرمایه در ایران نیز مانند دیگر کشورهای در حال توسعه، با مشکلات متعددی مواجه بوده است. نگاه اجمالی به انواع سپرده های بانکی مشخص می کند که حجم مانده سپرده های بلند مدت در مقایسه با سپرده های کوتاه مدت و دیداری بسیار اندک بوده و جوابگوی نیازهای سرمایه گذاری کشور، نیست. به علاوه در این بازار، مبادلات سهام نیز بسیار محدود بوده و نمی تواند این کمبود را جبران نماید.

یکی از راه های جبران این مشکل، انتشار اوراق مشارکت (قرضه) می باشد که با قانون عملیات بانکی بدون ربا نیز مغایرتی ندارد.

در این تحقیق سعی گردیده، به بررسی سابقه تاریخی اوراق قرضه (مشارکت) در کشور و همچنین به نقش و اهمیت این اوراق در اقتصاد ایران پرداخته شود.

با عنایت به این که انتشار این اوراق در گذشته بیشتر برای تأمین کسری بودجه دولت ها بوده است، با توجه به تکامل و شناخت نتیجه آن که اوراق قرضه نه تنها، می توان برای سرمایه گذاری های زیربنایی و عمران و آبادانی و تولیدی و ... استفاده نمود و بر مشکلات بازار سرمایه فائق آمد، بلکه به عنوان یکی از مهم ترین ابزارهای اجرایی سیاست های پولی و مالی و اقتصادی نیز به کار گرفته شود.

فصل اول

طرح تحقیق

انتخاب موضوع و اهمیت آن :

با توجه به نقش سرمایه در رشد و توسعه اقتصادی کشور و فقدان سرمایه کافی لزوم اخذ قرضه منجمله قرضه ملی در سطح وسیع برای رسیدن به اهداف ثبات اقتصادی (ایجاد و حفظ سطح اشتغال مطلوب، ایجاد و حفظ سطح قیمت ها، ایجاد و حفظ تعادل تراز پرداخت ها، رشد و توسعه اقتصادی) ضروری به نظر می رسد.

بررسی ها نشان می دهد که مدت اجرای طرح های مورد نظر (تولیدی، عمرانی، زیر بنایی و ...) به علی طولانی گردیده، که این طولانی شدن زمان باعث افزایش هزینه های اجرای پروژه ها که ناشی از تورم سالانه و افزایش قیمت مواد و مصالح مورد استفاده طرح ها و افزایش سطح دستمزد کارگران و ... می باشد، گردیده است. از همه مهم تر کمبود اعتبارات مصوب و عدم تخصیص اعتبارات مصوب به طور کامل و کافی، عامل دیگری است که باعث طولانی شدن اجرای طرح های مورد نظر گردیده است.

لذا از این رو قرضه ملی یکی از طرق مناسب تأمین سرمایه برای ادامه پیشرفت اقتصادی است، زیرا از یک طرف وجوه راكد و یا جوهی را که به مصرف خرید اشیاء تجملی و غیر ضروری می رسد، به سرمایه تبدیل می کند و در جهت تولید و ... به کار می اندازد. و از طرف دیگر سود حاصل از این امور، اصل و بهره قروض دولتی و بخش نیمه خصوصی و ... را مستهلک می نماید.

به طور خلاصه می توان بیان داشت قرضه ملی در مبارزه با تورم و رکود و همچنین بر نرخ های سود در بازار آزاد و پیشرفت اقتصادی تأثیر به سزایی خواهد داشت.